

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี(case study) เชิงคุณภาพ (qualitative study) ในสององค์กร ได้แก่ องค์กรชุมชนที่ภาครัฐให้การสนับสนุนเป็นหลัก คือ กองทุนเอนกประสงค์ หมู่ที่ 8 ตำบลริมปิง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน และ องค์กรชุมชนที่ภาคเอกชนให้การสนับสนุนเป็นหลัก คือศูนย์ฟื้นฟูเพื่อชีวิตใหม่วัดร้างบ้านเด่นชัย(กลุ่มบ้านยาไทย)หมู่ที่14 ตำบลหนองตอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ขั้นตอนของการดำเนินการศึกษาวิจัย มีดังต่อไปนี้ คือ

- 1) การเตรียมตัวของผู้วิจัย
- 2) การเข้าชุมชนและเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3) การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล

การเตรียมตัวของผู้วิจัย

1. การเตรียมความพร้อมด้านความรู้ความสามารถในการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาหาความรู้และทักษะการวิจัย จากการศึกษาเอกสารตำราเรียนที่เกี่ยวข้องจากห้องสมุดของมหาวิทยาลัย ศึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัย การค้นคว้าเพิ่มเติมจากหน่วยงานต้นสังกัด และจากประสบการณ์ การทำงานของผู้วิจัยเอง เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานวิจัย ในประเด็นของการวิจัยเชิงคุณภาพที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ตามกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย ได้แก่

- 1.1) แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชน
- 1.2) องค์กรชุมชน
- 1.3) การสาธารณสุขมูลฐาน
- 1.4) การพึ่งตนเองทางสาธารณสุขมูลฐาน

2. การเตรียมความพร้อมในการที่จะเข้าไปศึกษาชุมชนและองค์กรชุมชน คือ

2.1)การแนะนำตัวผู้วิจัยอย่างเป็นทางการ โดยการทำหนังสือราชการจากบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อแนะนำตัวผู้วิจัยและขอความร่วมมือในการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ กับเจ้าของพื้นที่ที่เป็นทางการอีกครั้งหนึ่ง ได้แก่ สาธารณสุขอำเภอ หัวหน้าสถานีอนามัย ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุข เจ้าอาวาสวัด เป็นต้น

2.2) การเตรียมเครื่องมือเครื่องใช้ในการวิจัย ได้แก่ อุปกรณ์สำหรับอัดเสียง และอุปกรณ์เครื่องเขียน เพื่อใช้สำหรับบันทึกการสัมภาษณ์ และการสังเกตทั่วไป

3. กำหนดประเด็นที่จะศึกษากว้างๆ โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่ม ตามประเด็นดังนี้ คือ

3.1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

- ชื่อ อายุ เพศ การศึกษา บทบาทในหมู่บ้าน/ชุมชน

3.2) ปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ของชุมชน

- ประวัติศาสตร์และความเป็นมาของชุมชน

- ขนาดและจำนวนประชากร

- สภาพภูมิศาสตร์และการคมนาคมติดต่อ

- การประกอบอาชีพและสภาพทางเศรษฐกิจ

- ชีวิตความเป็นอยู่

- สภาพแวดล้อมของชุมชน

3.3) ศักยภาพขององค์กรชุมชน และผู้รับผิดชอบ

- สถานะภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ของกรรมการ ผู้นำองค์กร

- จิตสำนึก แรงจูงใจ การรับรู้ของกรรมการ ผู้นำองค์กร

- ประสิทธิภาพและผลงานขององค์กร กรรมการ ผู้นำองค์กร

3.4) กิจกรรมการสาธารณสุขมูลฐานในชุมชน

3.5) สถานภาพการพึ่งตนเองทางสาธารณสุขมูลฐาน

- ขอบเขตที่ 1 องค์ประกอบ 3 ก. คือ องค์กร กองทุน กำลังคน

- ขอบเขตที่ 2 เจ้าหน้าที่ นักวิชาการและนักการเมือง

- ขอบเขตที่ 3 งบประมาณ

- ขอบเขตที่ 4 การจัดการงานพัฒนา

- ขอบเขตที่ 5 กลยุทธ์และเครือข่ายการติดต่อสื่อสาร

- ขอบเขตที่ 6 อำนาจการตัดสินใจของชุมชน

- ขอบเขตที่ 7 การวางแผน

- ขอบเขตที่ 8 การสนับสนุน ภาครัฐ. (ความจำเป็นขั้นพื้นฐาน)

- ขอบเขตที่ 9 การเตรียมชุมชนให้เป็นครู

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร รายงานจากหน่วยงานของภาครัฐ เช่น ข้อมูลประชากร แบบบันทึกต่างๆ ข้อมูลความจำเป็นขั้นพื้นฐาน(จปฐ.) การพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนทั้งที่อยู่ภายในและภายนอกชุมชนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการศึกษาครั้งนี้ การเข้าชุมชนและเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการในชุมชนตามขั้นตอน ดังนี้

1. การประสานงานกับหน่วยงานหรือผู้ที่รับผิดชอบในองค์กรที่จะทำการศึกษาให้รับทราบ และขอความร่วมมือเกี่ยวกับงานวิจัยที่จะดำเนินการศึกษา ทั้งอย่างเป็นทางการโดยอาศัยหนังสือราชการ และแบบไม่เป็นทางการ คือการสร้างความคุ้นเคย จากการสร้างความสัมพันธ์ส่วนบุคคล

2. ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของชุมชน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้วยการศึกษ จากเอกสาร รายงานของส่วนราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

3. ทำการเก็บข้อมูลด้าน ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน คักยภาพ ขององค์กรชุมชนกิจกรรมสาธารณสุขมูลฐานในชุมชน และสถานภาพการพึ่งตนเองทางสาธารณสุข มูลฐาน โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่ม กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ อย่างไม่เป็นทางการ ในประเด็นที่ต้องการและมีความละเอียดชัดเจนตามกระบวนการวิจัย โดยเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ได้แก่ แนวคำสัมภาษณ์สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เรื่อง คักยภาพขององค์กรชุมชนในการพึ่งตนเองทาง สาธารณสุขมูลฐาน ที่สร้างขึ้นมา ครอบคลุมเนื้อหาต่อไปนี้

3.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.2 ปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ขององค์กรชุมชน

3.3 คักยภาพขององค์กรชุมชน ผู้นำ และผู้รับผิดชอบองค์กร

3.4 กิจกรรมการสาธารณสุขมูลฐานในชุมชน

3.5 สถานภาพการพึ่งตนเองทางสาธารณสุขมูลฐานขององค์กรชุมชน

4. ระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบข้อมูลควบคู่กันไปตลอด เพื่อ ดูว่าข้อมูลที่ได้มานั้นสามารถตอบปัญหาและครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การวิจัยพอเพียงหรือไม่ การตรวจสอบข้อมูลทำได้โดยการสังเกต สัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม ในผู้ให้ข้อมูลสำคัญและบุคคลอื่น ที่เกี่ยวข้องในชุมชนและนอกชุมชนนั้น การปรึกษาหารือกับอาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัย และการศึกษา จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการยืนยันในลักษณะสามเ้าของการตรวจสอบด้าน ข้อมูล(data triangulation) คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ โดยการสอบแหล่งของ ข้อมูล แหล่งที่มา ที่จะพิจารณาในการตรวจสอบได้แก่ แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล แหล่งเวลาหมายถึง ถ้าได้ข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่ เช่น สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับองค์กร

กับผู้ใหญ่บ้านในวันนี้ ก็ได้ตรวจสอบข้อมูลเดียวกันในวันอื่นด้วย แหล่งสถานที่หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างสถานที่กันจะเหมือนกันหรือไม่ เช่น การสอบถามข้อมูลในขณะมีการประชุมกัน กับการสอบถามเมื่อพบปะกันที่บ้าน จะได้คำตอบอย่างเดียวกันหรือไม่ แหล่งบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ เช่น เคยสัมภาษณ์ข้อมูลองค์กรชุมชนกับผู้ใหญ่บ้าน เปลี่ยนเป็นสัมภาษณ์ภรรยาผู้ใหญ่บ้าน หรือเปลี่ยนจากปัจเจกชนเป็นกลุ่มบุคคล ว่าจะได้ข้อมูลแตกต่างกันหรือไม่ การตรวจสอบข้อมูลได้กระทำไปในระหว่างการเก็บข้อมูล ซึ่งเป็นการตรวจสอบทันทีในชุมชน และในระหว่างที่วิเคราะห์ข้อมูลซึ่งผู้วิจัยสามารถย้อนหลังไปตรวจสอบข้อมูลในส่วนที่เก็บผ่านมาได้ด้วย

การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย(analitic induction) เป็นวิธีตีความเพื่อสร้างข้อสรุปจากรูปธรรม หรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น ผู้วิจัยดำเนินการโดยการแยกแยะข้อมูล (typology) ออกเป็นหมวดหมู่และวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ ความน่าเชื่อถือของปัจจัยต่างๆตลอดเวลา โดยแบ่งกลุ่มแบ่งประเภท และสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงของมิติต่างๆตามกรอบแนวคิดในลักษณะองค์รวม(holistic) ดังนี้คือ

- 1.วิเคราะห์สภาพทั่วไปของชุมชน และองค์กรชุมชน
- 2.วิเคราะห์ศักยภาพขององค์กรชุมชนในการพึ่งตนเองทางสาธารณสุขมูลฐาน
- 3.วิเคราะห์ปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ที่มีความสัมพันธ์กับศักยภาพขององค์กรชุมชน